

جهان انرژی

دانشگاه صنعتی مازندران

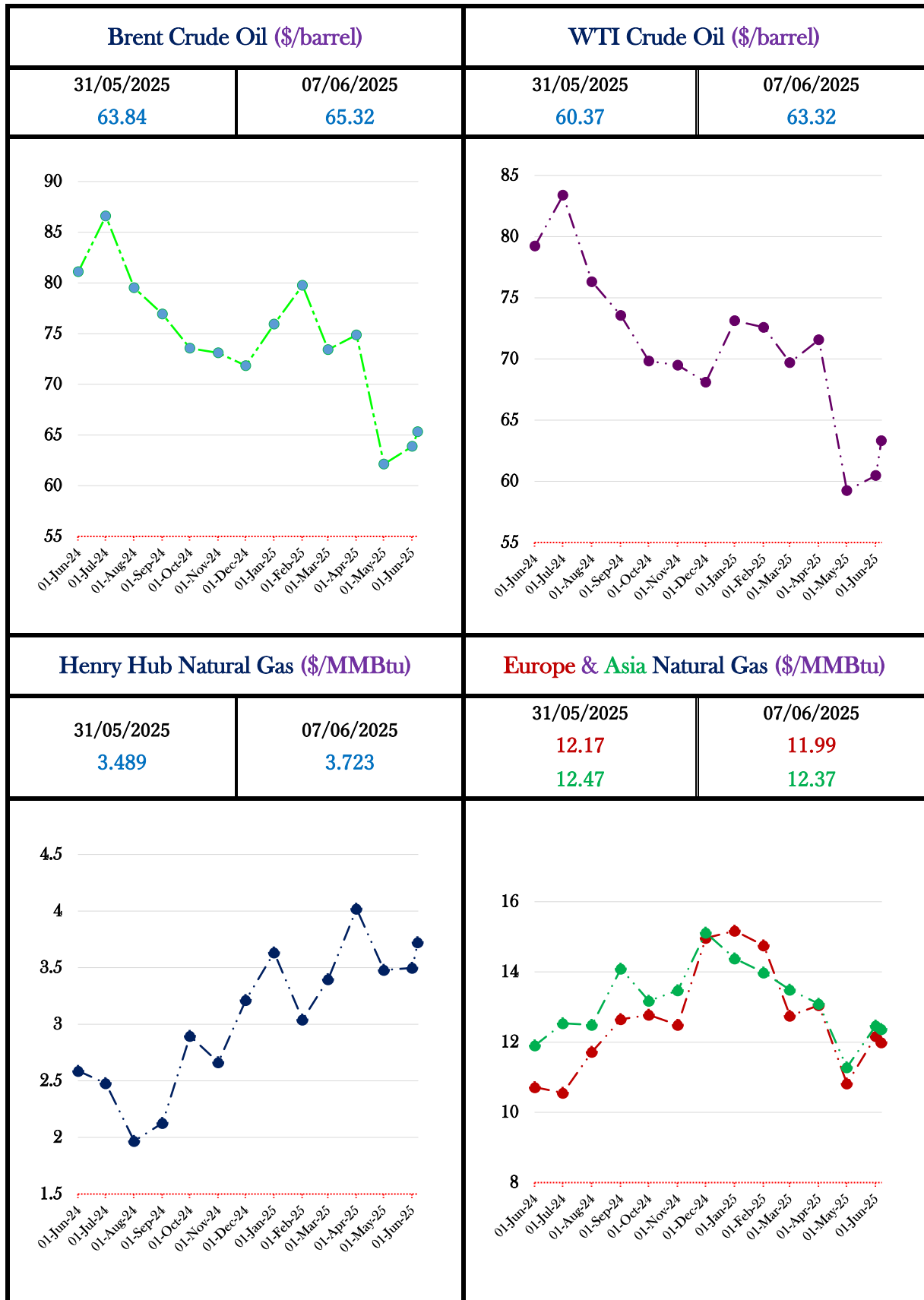
تفسیر

طرح مانع از کارتل های تولید کننده و صادر کننده نفت (NOPEC)

نویسندگان این شماره:

محمد رضا حاجی صفر ترانی، مریم هاشمی نژاد، علی فریادس، و عباس ملکی

۱۷ خرداد ۱۴۰۴

پوبلی های بازار

نفت شاخص برنت در بازار لندن در هفته گذشته با نشیب و فراز زیاد نهایتاً امروز به ۶۶.۴۷ دلار بر هر بشکه رسید. این قیمت نسبت به روز گذشته ۱.۸ درصد افزایش داشته است. گفته می‌شود اعضای اوپک پلاس توافق کردند که برای بیشتر کردن سهم خود از بازار جهانی نفت از ماه ژوئیه مقدار ۴۱۱ هزار بشکه هر ماهه به تولید خود بیفزایند. در همین حال سرگئی شویگو، دبیر شورای امنیت روسیه با سفر به کره شمالی به دنبال اجرای مفاد معاهده جامع شراکت راهبردی بین دو کشور است. در سال‌های اخیر همکاری نظامی میان مسکو و پیونگ‌یانگ تقویت شده و کره شمالی تجهیزات و نیروهای برای حمایت از روسیه در جنگ علیه اوکراین در اختیار مسکو قرار داده است. این بدان معناست که روسیه طرح صلح ایالات متحده را چندان جدی نگرفته و به نظر نمی‌رسد که گره‌های ژئوپلیتیک به سود کاهش قیمت جهانی نفت خام باز شود.

قیمت نفت خام وست تگزاس اینترمیدیت امروز صبح به قیمت ۶۴.۵۸ دلار بر هر بشکه و افزایش ۲ درصدی نسبت به روز گذشته در بازار کاشینگ معامله شد. افزایش قیمت‌ها در حالیست که آمار اشتغال در ایالات متحده نشان از گسترش فعالیت اقتصادی در این کشور را می‌دهد. هر چند که دعوای لفظی بین رئیس‌جمهور و یکی الیگارش نشان می‌دهد که تا چه اندازه بنیادهای مالی و اقتصادی این کشور می‌تواند لرزان باشد. ایلان ماسک علناً به روی کار آوردن ترامپ توسط امپراتوری فناوری-مالی اشاره کرده و تهدید می‌کند که در صورت حل نشدن مسئله یارانه خودرورهای برقی ممکن است که پرونده‌های بهت‌آوری علیه ترامپ گشوده شود. جنگ تجاری رئیس‌جمهور آمریکا با چین که به نظر می‌رسید با مذاکرات ژنو در حال حل شدن بود مجدداً با سخنان ترامپ شعله‌ور شد. اما اکنون گزارش شده است که دو رهبر توافق کرده‌اند که مذاکرات را در زمینه تعرفه‌ها و منابع کمیاب معدنی ادامه دهند. نتایج یک نظرسنجی که سه شنبه توسط بخش خصوصی چین انجام شد، نشان داد که فعالیت کارخانه‌های چین طی ماه مه برای نخستین بار در هشت ماه گذشته با کاهش روبه‌رو شده؛ نشانه‌ای حاکی از آن است تعرفه‌های گمرکی اعلام شده از سوی ترامپ به طور مستقیم بر توان تولیدی چین اثر گذاشته است. در همین حال گزارش شده که تعداد سکوهای حفاری فعال در ایالات متحده به پایین‌ترین سطح خود از ۲۰۲۱ و در اوج شیوع بیماری کووید-۱۹ رسیده است. این به معنای آن است که تولید کنندگان نفت خام سنگهای رسوبی (شیل) پیش‌بینی می‌کنند که نفت خام ممکن است آن مقدار کاهش قیمت داشته باشد که از هزینه تولید یک بشکه نفت شیل کمتر شود.

گاز طبیعی در هنری هاب در آمریکای شمالی به قیمت ۳.۷۸ دلار به ازای هر میلیون واحد حرارتی انگلیسی فروخته شد که نسبت به روز گذشته ۳ درصد افزایش داشته است. قیمت یک میلیون بی.تی.یو. از گاز طبیعی مایع شده در بندر روتردام در اروپا از ۱۲.۱۷ دلار بر هر میلیون بی.تی.یو. به ۱۱.۹۹ دلار رسید که ۲۰ سنت افزایش قیمت را نشان می‌دهد. گاز طبیعی مایع شده در ساحل کره و ژاپن به قیمت ۱۲.۳۷ دلار فروخته شد که با مقایسه با هفته قبل یعنی ۱۲.۴۷ دلار بر هر میلیون بی.تی.یو. ۱۰ سنت کاهش یافته است.

➤ صعود قیمت نفت در پی آتش سوزی های کانادا

در روزهای ابتدایی ژوئن ۲۰۲۵ بازار جهانی نفت شاهد افزایش قابل توجه قیمت ها بود، رشدی که برخلاف انتظار بسیاری از تحلیلگران نه تنها تحت تأثیر افزایش عرضه از سوی اوپک پلاس مهار نشد، بلکه با وقوع اختلالات شدید در عرضه نفت کانادا تشدید نیز شد. تا پایان روز گذشته (۶ ژوئن) بهای نفت خام وست تگزاس اینترمدیت برای تحویل در ماه ژوئیه با رشد ۱/۴ درصدی به ۶۳/۴۱ دلار در هر بشکه رسید. نفت خام برنت نیز با افزایش ۱/۵ درصدی به ۶۵/۶۳ دلار معامله شد. این ارقام بالاترین سطح قیمت ها در سه هفته گذشته را نشان می دهند. دلیل اصلی این رشد قیمتی آتش سوزی های گسترده در استان آلبرتا در کانادا است؛ منطقه ای کلیدی در تولید نفت سنگین. این بحران طبیعی باعث توقف حدود ۳۵۰ هزار بشکه در روز از تولید نفت این کشور شده؛ رقمی که تقریباً معادل کل افزایش ۴۱۱ هزار بشکه ای تولید داوطلبانه اوپک پلاس از ماه آینده میلادی است. به عبارت دیگر افزایش عرضه ای که از سوی اوپک پلاس اعلام شده بود، عملاً تحت الشعاع کاهش ناخواسته عرضه در کانادا قرار گرفته است. در کنار این عامل داده های تازه از بازار کار ایالات متحده که نشان دهنده بهبود شرایط اشتغال است نیز از چشم انداز بالای تقاضا برای انرژی حمایت کرده و زمینه افزایش قیمت را فراهم کرده است. افزون بر آن اظهارات تازه رئیس جمهور آمریکا درباره جلوگیری از پیشرفت برنامه هسته ای ایران به افزایش تنش های ژئوپلیتیکی در خاورمیانه منجر شده که این خود یک عامل روانی مؤثر در بازارهای جهانی انرژی محسوب می شود. اگرچه افزایش رسمی تولید اوپک پلاس می تواند عاملی کاهنده برای قیمت ها باشد اما ترکیب اختلال در عرضه کانادا، داده های مثبت اقتصاد آمریکا و تنش های ژئوپلیتیکی، در مجموع موجب تداوم روند صعودی قیمت نفت در روزهای اخیر شده است. اکنون با ورود به هفته دوم ماه ژوئن، توجه بازار بیش از پیش معطوف به تداوم بحران در کانادا و واکنش کشورهای تولیدکننده خواهد بود.

➤ دو تصمیم مهم اوپک پلاس برای مدیریت تولید و ثبات بازار نفت

در هفته پایانی ماه مه ۲۰۲۵، اوپک پلاس دو تصمیم کلیدی اتخاذ کرد که نشان دهنده رویکرد محتاطانه این ائتلاف در برابر تحولات بازار جهانی انرژی است. به گزارش بانک استاندارد چارترد، این دو تصمیم در نشست های رسمی و غیررسمی اعضا به تصویب رسیده و به طور مشخص آینده سیاست گذاری تولید را تحت تأثیر قرار خواهد داد. نخستین تصمیم در جریان سی و نهمین نشست مشترک وزرای اوپک و غیر اوپک در تاریخ ۲۸ مه اتخاذ شد. در این نشست اعضا توافق کردند که دبیرخانه اوپک مأمور طراحی یک مکانیزم فنی برای ارزیابی دقیق ظرفیت واقعی تولید کشورهای عضو شود. بر اساس این تصمیم دبیرخانه اوپک موظف شد مکانیزمی طراحی کند که با سنجش

ظرفیت واقعی تولید هر کشور پایه‌ای قابل اتکا برای تعیین سهمیه‌های تولید در سال ۲۰۲۷ فراهم آورد. هدف از این اقدام، ایجاد چارچوبی عادلانه و مبتنی بر داده‌های واقعی برای تخصیص سهمیه‌های تولید در آینده است، خصوصاً با توجه به اختلاف‌های موجود میان کشورهایی با ظرفیت تولید رو به رشد (مانند امارات عربی متحده و عراق) و کشورهایی با تولید محدودتر یا کاهش‌یافته (نظیر برخی اعضای آفریقایی). دومین تصمیم مهم که به‌صورت جداگانه و در سطح هماهنگی بین هشت کشور عضو اتخاذ شد، به سیاست کاهش داوطلبانه تولید مربوط می‌شود. برخلاف گمانه‌زنی‌هایی که پیش‌تر درباره افزایش ۴۱۱ هزار بشکه‌ای تولید از ژوئیه مطرح شده بود، اوپک‌پلاس تأکید کرده است که این هشت کشور داوطلب، کاهش تولید خود را تا پایان سه‌ماهه سوم ۲۰۲۵ ادامه خواهند داد. این تصمیم به‌منظور حفظ تعادل بازار و جلوگیری از کاهش بیشتر قیمت‌ها در شرایط شکننده اقتصادی اتخاذ شده است. تحلیلگران تأکید کرده‌اند که برخی رسانه‌ها بدون مستندات کافی از احتمال افزایش بیشتر تولید خبر داده بودند، اما طبق اعلامیه رسمی دولت الجزایر، اساساً چنین موضوعی در دستور کار نشست‌ها قرار نداشته است. در بخش تحلیلی این گزارش، مدل عرضه-تقاضا نشان می‌دهد که موجودی جهانی نفت در سه‌ماهه سوم سال ۲۰۲۵ روزانه ۰/۴ میلیون بشکه کاهش خواهد یافت و این رقم در سه‌ماهه چهارم، در صورت لغو کامل کاهش‌های داوطلبانه اوپک پلاس در نوامبر ۲۰۲۳، مجدداً جبران خواهد شد. همچنین یکی از ویژگی‌های کلیدی، استمرار عملکرد ضعیف کشورهای غیرعضو اوپک‌پلاس در عرضه نفت نسبت به پیش‌بینی‌هاست. در عین حال رشد تقاضای نفت همچنان قوی ارزیابی شده و برای سال ۲۰۲۵ برابر با ۱/۱۷ میلیون بشکه در روز و برای سال ۲۰۲۶ حدود ۱/۰۷ میلیون بشکه در روز تخمین زده می‌شود. قیمت‌های پایین کنونی نیز احتمال تحریک بیشتر تقاضا را افزایش می‌دهد. پیش‌بینی می‌شود که میانگین قیمت نفت برنت در سه‌ماهه سوم ۲۰۲۵ حدود ۵۲ دلار، در سه‌ماهه چهارم ۶۵ دلار، در کل سال ۲۰۲۵ حدود ۶۱ دلار و در سال ۲۰۲۶ حدود ۷۸ دلار در هر بشکه باشد.

➤ مذاکرات ایران و آمریکا؛ معادله‌ای تعیین‌کننده برای آینده بازار جهانی نفت

در هفته‌های اخیر مذاکرات هسته‌ای میان ایران و ایالات متحده با پیچیدگی‌های فزاینده‌ای مواجه شده است. اختلافات اصلی بر سر وجود و میزان غنی‌سازی اورانیوم و نحوه لغو تحریم‌ها تمرکز دارد. ایران بر حق خود برای غنی‌سازی اورانیوم به‌عنوان بخشی از برنامه‌های صلح‌آمیز هسته‌ای تأکید دارد، در حالی که ایالات متحده خواستار توقف کامل این فعالیت‌ها و انتقال ذخایر اورانیوم غنی‌شده به خارج از کشور است. این تنش‌ها باعث شده‌اند که بازارهای انرژی جهانی به‌طور قابل‌توجهی تحت تأثیر قرار گیرند. از سوی دیگر در صورت دستیابی به توافق و لغو تحریم‌ها، انتظار می‌رود ایران بتواند صادرات نفت خود را به‌طور چشمگیری افزایش دهد. برآوردها نشان می‌دهند که ایران با ذخایر نفتی قابل‌توجه قادر است ظرف چند ماه تا ۱ میلیون بشکه در روز به صادرات خود بیفزاید. این افزایش عرضه می‌تواند فشار نزولی بر قیمت‌های جهانی نفت وارد کند، به‌ویژه در شرایطی که تقاضای جهانی به دلیل کندی رشد اقتصادی در چین محدود باقی مانده است.

➤ خیز بلند اقتصادهای نوظهور؛ قدرت‌نمایی جنوب جهانی در اقتصاد جهانی

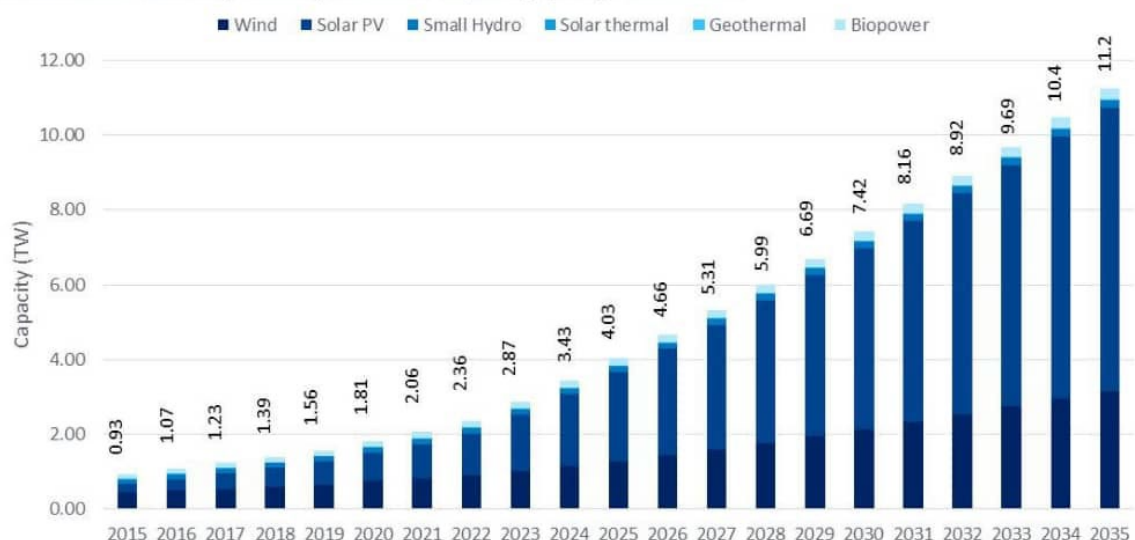
در سال ۲۰۲۴ اقتصادهای نوظهور با ثبت رکوردی چشمگیر جایگاه خود را در صحنه جهانی به‌طرز محسوسی تقویت کردند. بر پایه آمارهای منتشرشده تولید ناخالص داخلی نامی کشورهای عضو بلوک اقتصادهای نوظهور به ۳۰/۲۹ تریلیون دلار رسید؛ رقمی که نسبت به سال پیش از آن ۱/۱۱ تریلیون دلار افزایش نشان می‌دهد. هرچند نرخ رشد نامی این گروه ۳/۸۱ درصد اعلام شده، اما در ورای این عدد نشانه‌هایی از شکل‌گیری نظامی نوین در نقشه قدرت اقتصادی جهان دیده می‌شود. در صدر این فهرست چین با تولید ناخالص نامی ۱۸/۹۴ تریلیون دلار همچنان نقش تعیین‌کننده‌ای دارد و بیش از نیمی از تولید اقتصادی این بلوک را به خود اختصاص داده است. هند با ثبت نرخ رشد ۸/۵۴ درصدی و تولیدی بالغ بر ۳/۸۴ تریلیون دلار جایگاه دوم را در اختیار دارد و نقشی کلیدی در شتاب گرفتن اقتصاد جنوب جهانی ایفا می‌کند. در میان سایر اعضا روسیه و آفریقای جنوبی نیز از رشد اقتصادی قابل توجهی برخوردار بوده‌اند، در حالی که برزیل با کاهش جزئی در تولید ناخالص داخلی خود مواجه شده است. با این حال در میان تازه‌واردان، ایران با ۵۵۵ میلیارد دلار تولید ناخالص داخلی نامی و رشد ۹/۳ درصدی یکی از عملکردهای درخشان را در میان کشورهای نوظهور ثبت کرده است. اتیوپی نیز با جهش خیره‌کننده ۲۸/۲۹ درصدی به‌عنوان قدرتی نوظهور در حال تثبیت جایگاه خود در اقتصاد جهانی است. در کنار این ارقام، داده‌های واقعی مبتنی بر دلار ثابت سال ۲۰۲۰ تصویر دقیق‌تری ارائه می‌دهند: در این شاخص تولید ناخالص داخلی کل این گروه به ۲۸/۱۳ تریلیون دلار رسیده و رشد سالانه واقعی ۴/۸ درصدی به ثبت رسیده است. سرانه تولید ناخالص داخلی نیز با ۷۸۵۵ دلار نشانگر بهبود رفاه نسبی در این کشورهاست. در این میان امارات عربی متحده با سرانه ۴۹۵۷۰ دلاری در جایگاه نخست ایستاده، در حالی که کشورهایی مانند هند و اتیوپی همچنان با سرعتی بالا در مسیر رشد قرار دارند. این آمار حاکی از آن است که علی‌رغم تفاوت‌های ساختاری و درون‌گروهی، مسیر توسعه در اقتصادهای نوظهور نه‌تنها حفظ شده بلکه افق‌های روشن‌تری را پیش‌روی جنوب جهانی قرار داده است؛ تحولی که در صورت تداوم می‌تواند توازن قدرت در اقتصاد جهانی را به‌طور بنیادین دگرگون کند. در تکمیل روند تحرک اقتصادی جنوب جهانی، شرکت مدیریت دارایی «Ninety One» از آفریقای جنوبی اعلام کرده است که بیش از یک میلیارد دلار در پروژه‌های زیرساختی کلیدی در آفریقا و آسیا سرمایه‌گذاری خواهد کرد. این سرمایه‌گذاری که بر حوزه‌هایی چون انرژی، حمل‌ونقل، آب و ارتباطات متمرکز است، با هدف پر کردن شکاف زیرساختی و تقویت تاب‌آوری اقتصادی انجام شده و این شرکت را به یکی از کنشگران فعال در بازتعریف نقشه توسعه کشورهای نوظهور بدل می‌کند.

➤ جهش خیره‌کننده انرژی خورشیدی در افق ۲۰۳۵

بر اساس گزارش جدید شرکت تحلیلی گلوبال دیتا با عنوان «هوش استراتژیک انرژی‌های تجدیدپذیر» ظرفیت نصب‌شده جهانی انرژی‌های تجدیدپذیر تا سال ۲۰۳۵ به ۱۱/۲ تراوات خواهد رسید. در این میان انرژی خورشیدی با ۷/۶ تراوات سهم عمده‌ای را به خود اختصاص خواهد داد. این روند رشد از ظرفیت ۳/۲۴ تراواتی در سال ۲۰۲۴ آغاز شده و نشان‌دهنده نرخ رشد سالانه مرکب^۱ ۱۱ درصدی در بازه زمانی ۲۰۲۴ تا ۲۰۳۵ است. در سال ۲۰۲۴ انرژی خورشیدی و بادی به ترتیب ۵۶٪ و ۳۳٪ از ظرفیت نصب‌شده انرژی‌های تجدیدپذیر را تشکیل داده‌اند. منطقه آسیا-اقیانوسیه با ظرفیت ۱/۱۸ تراواتی در بخش خورشیدی و ۰/۶۷ تراواتی در بخش بادی پیش‌تاز این حوزه بوده است. سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر نیز روند صعودی داشته، در سال ۲۰۲۴ سرمایه‌گذاری در انرژی خورشیدی به ۳۲۹/۱ میلیارد دلار رسید که از سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده در بخش‌های بادی خشکی (۱۵۱/۲ میلیارد دلار) و بادی دریایی (۶۹/۶ میلیارد دلار) پیشی گرفته است. پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۳۰ سرمایه‌گذاری در بخش بادی خشکی به ۱۸۶.۹ میلیارد دلار و در بخش بادی دریایی به ۱۵۰/۴ میلیارد دلار برسد. عوامل متعددی در این رشد نقش دارند. از جمله کاهش هزینه‌های فناوری، حمایت‌های سیاستی قوی، افزایش تقاضای برق ناشی از توسعه انرژی هیدروژنی و هوش مصنوعی، و تعهد جهانی به کاهش انتشار کربن. با این حال چالش‌هایی مانند تعرفه‌ها و محدودیت‌های اجاره بادی دریایی در ایالات متحده ممکن است بر سرعت رشد تأثیر بگذارد. در مجموع، چشم‌انداز انرژی‌های تجدیدپذیر تا سال ۲۰۳۵ نشان‌دهنده رشد چشمگیر و نقش کلیدی انرژی خورشیدی در تأمین انرژی پایدار جهانی است. شکل (۱) رشد جهانی ظرفیت نصب‌شده انرژی‌های تجدیدپذیر (۲۰۱۵ تا ۲۰۳۵)، برحسب تراوات، شامل انرژی خورشیدی، بادی، برق‌آبی کوچک، زمین‌گرمایی، خورشیدی و زیست‌توده را نشان می‌دهد.

^۱ CAGR

Renewables Market, Global, Installed Capacity (TW), 2015–2035

GlobalData.

Source: GlobalData Power Intelligence Center

شکل (۲) رشد جهانی ظرفیت نصب شده انرژی‌های تجدیدپذیر (۲۰۱۵ تا ۲۰۳۵) (برحسب تراوات، شامل انرژی خورشیدی، بادی، برق آبی کوچک، زمین گرمایی، خورشیدی و زیست توده)

➤ تعدیل نیروی ۲۰۰ نفره در شرکت شورون در ایالت تگزاس

شرکت انرژی شورون به طور رسمی اعلام کرد که در نظر دارد حدود ۲۰۰ نفر از کارکنان خود را در شهر میدلند ایالت تگزاس تعدیل کند. این تصمیم در تاریخ ۲۶ اردیبهشت ۱۴۰۴ (۱۶ مه ۲۰۲۵) به اطلاع کمیسیون نیروی کار ایالت تگزاس رسانده شده و مطابق با «قانون هشدار پیش گیرانه برای اخراج کارکنان و تعطیلی مراکز کاری» انجام گرفته است. با این حال سخنگوی شرکت شورون تصریح کرد که کمیسیون نیروی کار تگزاس به اشتباه تعداد افراد مشمول اخراج را ۸۰۰ نفر اعلام کرده است. سخنگوی شورون در گفت و گو با پایگاه خبری ریگزون اظهار داشت که هدف این شرکت «جابه جایی و به کارگیری مجدد کارکنان تعدیل شده در سایر بخش ها» است. این تصمیم در شرایطی اتخاذ شده که شرکت های بزرگ فعال در حوزه نفت و گاز با چالش هایی نظیر نوسان قیمت نفت، تغییر ساختار بازار انرژی و همچنین لزوم افزایش بهره وری مواجه اند. هرچند تعداد ۲۰۰ نفر در مقایسه با ابعاد کلی شرکت شورون رقم بالایی محسوب نمی شود، اما بازتاب گسترده این خبر در رسانه ها، به ویژه به دلیل اشتباه اولیه کمیسیون تگزاس، توجه زیادی را به خود جلب کرده است.

➤ تزلزل نفتی آمریکا زیر سایه وعده‌های ترامپ

در نیمه نخست سال ۲۰۲۵ صنعت نفت و گاز ایالات متحده با چالش‌های فزاینده‌ای مواجه شده؛ چالش‌هایی که علی‌رغم وعده‌های حمایتی دونالد ترامپ برای تقویت این بخش، به کاهش سرمایه‌گذاری و نگرانی‌های گسترده در میان تولیدکنندگان منجر شده است. قیمت نفت خام وست تگزاس اینترمدیت از بیش از ۸۰ دلار در ژانویه به حدود ۶۰ دلار در ماه مه کاهش یافته است. این کاهش قیمت در کنار سیاست‌های تجاری ترامپ از جمله اعمال تعرفه‌های گسترده، موجب افزایش هزینه‌های تولید و کاهش حاشیه سود شرکت‌های نفتی شده است. بر اساس برآوردهای شرکت تحقیقاتی ریس‌تاد انرژی، قیمت سر به سر برای بسیاری از تولیدکنندگان آمریکایی اکنون بیش از ۶۲ دلار در هر بشکه است که شامل هزینه‌های بهره‌برداری، پرداخت سود سهام و خدمات بدهی می‌شود. در این شرایط برخی از شرکت‌های نفتی مانند EOG Resources برنامه‌های سرمایه‌گذاری خود را کاهش داده، در نظر دارد سرمایه‌گذاری‌های برنامه‌ریزی‌شده خود برای سال ۲۰۲۵ را به میزان ۲۰۰ میلیون دلار کاهش دهد. به علاوه سیاست‌های دولت ترامپ در زمینه انرژی‌های تجدیدپذیر نیز موجب نگرانی‌هایی شده است. لغو پروژه‌های بادی فراساحل و توقف حمایت‌های مالی از انرژی‌های پاک، سرمایه‌گذاران را نسبت به آینده این بخش مردد کرده است. در مجموع با وجود تلاش‌های دولت برای تقویت تولید نفت و گاز، ترکیبی از قیمت‌های پایین نفت، سیاست‌های تجاری پرنوسان، و کاهش حمایت از انرژی‌های تجدیدپذیر چشم‌انداز صنعت انرژی ایالات متحده را در سال جاری با ابهاماتی جدی مواجه کرده است.

مرح ممانعت از کارتل های تولیدکننده و صادرکننده نفت (NOPEC)

«ممانعت از کارتل های تولیدکننده و صادرکننده نفت»، عنوان طرحی در کنگره ایالات متحده است که هدف آن اعمال قوانین ضدانحصار بر سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) و کشورهای عضو آن است. این طرح در صورت تصویب، قانون آنتی تراست شرمین (۱۹۸۰) را اصلاح خواهد کرد تا تبانی و رفتارهای ضد رقابتی دولت های خارجی در زمینه تولید و عرضه نفت، تثبیت قیمت و مانند آن، غیرقانونی تلقی شود. به بیان دیگر، این لایحه مصونیت حاکمیتی دولت های خارجی و قاعده «عمل دولت» را که تاکنون مانع تعقیب قضایی اوپک بوده اند را لغو می کند. هدف نهایی آن، حمایت از مصرف کنندگان و کسب و کارهای آمریکایی در برابر افزایش مصنوعی قیمت انرژی است.

۱. تاریخچه و روند شکل گیری

اولین نسخه لایحه ممانعت از کارتل های تولیدکننده و صادرکننده نفت در سال ۲۰۰۰ ارائه شد و از آن زمان بارها در کنگره مطرح شده، اما هیچ گاه به قانون نهایی تبدیل نشده است. در سال ۲۰۰۷، هر دو مجلس کنگره نسخه هایی از این لایحه را تصویب کردند، اما تهدید به وتو از سوی دولت جورج بوش و نگرانی از پیامدهای حقوقی مانع از نهایی شدن آن شد. در دوران باراک اوباما نیز مخالفت با این لایحه ادامه یافت.

۲. تلاش های صورت گرفته در دولت های مختلف آمریکا

دونالد ترامپ در دوره اول ریاست جمهوری با انتقادهای شدید از اوپک، فضای سیاسی مناسبی برای احیای طرح ممانعت از کارتل های تولیدکننده و صادرکننده نفت ایجاد کرد. در سال ۲۰۱۸، کمیته های کنگره جلساتی برای بررسی این طرح برگزار کردند و در ۲۰۱۹، کمیته قضایی مجلس نمایندگان آن را تصویب کرد. اما ترامپ هرگز حمایت علنی از این طرح اعلام نکرده و به دلیل روابط استراتژیک آمریکا با عربستان مسیر تصویب آن متوقف ماند.

۳. واکنش ها و نقدهای مطرح شده

مخالفان طرح ممانعت از کارتل های تولیدکننده و صادرکننده نفت شامل کشورهای تولیدکننده نفت، اوپک، و برخی نهادهای صنعت نفت آمریکا می باشند. عربستان تهدید کرده است در صورت تصویب این طرح، فروش نفت را از دلار به ارزهای دیگر منتقل می کند. مؤسسه نفت آمریکا (API) نیز هشدار داده است که این قانون می تواند به تولیدکنندگان داخلی آمریکا آسیب زده و بازار را بی ثبات کند. تحلیل گران حقوقی نیز نگران تعارض این طرح با اصول حقوق بین الملل و اختیارات ریاست جمهوری در سیاست خارجی هستند.

۴. وضعیت کنونی طرح در ساختار تقنینی ایالات متحده

در سال‌های اخیر، به‌ویژه پس از کاهش تولید اوپک پلاس در ۲۰۲۲، کنگره آمریکا بار دیگر به طرح ممانعت از کارتل‌های تولیدکننده و صادرکننده نفت توجه نشان داده است. در مه ۲۰۲۲، کمیته قضایی سنای آمریکا پیش‌نویس را تصویب و به صحن سنا فرستاد، اما به رأی‌گیری نهایی نرسید. در مارس ۲۰۲۳، گروهی از سناتورها بار دیگر آن را ارائه کردند. این طرح همچنان در مرحله بررسی قرار دارد.

۵. تأثیرات احتمالی تصویب این طرح بر بازار جهانی نفت و روابط بین‌الملل

در سناریوی خوش‌بینانه، تصویب این لایحه ممکن است منجر به چانه‌زنی‌های دیپلماتیک و افزایش عرضه نفت شود، بدون اینکه اثرات منفی شدیدی بر بازار داشته باشد. در سناریوی بدبینانه، فروپاشی هماهنگی اوپک پلاس و افزایش تولید می‌تواند قیمت نفت را کاهش داده، به تولیدکنندگان داخلی آمریکا آسیب رسانده و بی‌ثباتی در بازار نفت و روابط بین‌الملل ایجاد کند.

۶. نتیجه‌گیری

طرح ممانعت از کارتل‌های تولیدکننده و صادرکننده نفت بازتاب نارضایتی مژمن ایالات متحده از نفوذ اوپک بوده و به ظن ارائه‌کنندگان آن می‌کوشد اصول رقابت را بر بازار جهانی نفت حاکم سازد. با این حال، اجرای آن چالش‌های حقوقی، دیپلماتیک و اقتصادی متعددی دارد که تاکنون مانع تصویب نهایی شده‌اند.

از منظر نظریه رئالیسم در روابط بین‌الملل، منافع ملی و بقای دولت‌ها محور اصلی کنش آن‌ها در عرصه بین‌المللی است و نظام بین‌الملل، در غیاب یک اقتدار مرکزی، در وضعیت آنارشیک به سر می‌برد. در این چارچوب، ایالات متحده به‌عنوان قدرت هژمون در نظام جهانی، تلاش می‌کند با بهره‌گیری از ابزارهای حقوقی مانند «ممانعت از کارتل‌های تولیدکننده و صادرکننده نفت»، موقعیت مسلط خود را در بازار جهانی انرژی حفظ و تثبیت نماید.

بر پایه نظریه ثبات هژمونی، ثبات در نظام بین‌الملل زمانی قابل تحقق است که یک قدرت برتر توانایی تدوین، اعمال، و تضمین قواعد نظام را داشته باشد. در بازار جهانی نفت نیز ایالات متحده با اتکا بر توان اقتصادی، حقوقی، و فناورانه خود، به‌گونه‌ای غیررسمی نقش تنظیم‌گر بازار را ایفا می‌کند. تصویب این طرح در واقع بازتابی از تلاش هژمون برای بازتعریف قواعد بازار انرژی و تحمیل انضباط بر کنشگران فراملی مانند اوپک است که از دید آمریکا تهدیدی برای نظم بین‌المللی مطلوب به شمار می‌روند.

با این حال این اقدام صرفاً در راستای دفاع از اصول بازار آزاد تفسیر نمی‌شود، بلکه باید آن را تلاشی هدفمند برای حفظ مزیت‌های ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی ایالات متحده در برابر چالش‌هایی دانست که از سوی

کارتل‌های انرژی، به‌ویژه اوپک و به طور خاص عربستان سعودی، مطرح شده‌اند. از این منظر طرح مذکور را می‌توان ابزاری برای اعمال ترکیبی از قدرت سخت و نرم از سوی هژمون تلقی کرد؛ ابزاری که می‌تواند در مذاکرات انرژی نقش اهرم فشار، در سیاست‌گذاری‌های داخلی آمریکا نقش تسهیل‌گر، و در نظام اقتصادی بین‌المللی نماد کنترل و هژمونی باشد.

با وجود این، از دیدگاه رئالیستی اجرای افراطی این ابزار ممکن است پیامدهای منفی برای خود هژمون به همراه داشته باشد؛ چراکه سایر قدرت‌های جهانی مانند چین، روسیه، عربستان سعودی، و ایران ممکن است در واکنش به چنین اقداماتی، به ایجاد اتحادهای متقابل، کاهش وابستگی به دلار، یا جایگزینی سازوکارهای مالی و انرژی بپردازند. به عبارتی اگر سیاست‌های هژمون منجر به بی‌ثباتی در نظم اقتصادی و انرژی جهانی شود، خود نظریه ثبات هژمونیک نیز با چالش مواجه خواهد شد.

در نتیجه استفاده هوشمندانه، منعطف، و بازدارنده از ابزارهایی نظیر طرح ممانعت از کارتل‌های تولیدکننده و صادرکننده نفت می‌تواند در راستای حفظ توازن قوا و تضمین منافع هژمون، بدون ایجاد گسست در بازار جهانی انرژی عمل کند.

این لایحه فراتر از یک اقدام حقوقی، بازتابی از منطق قدرت در نظام بین‌الملل و استمرار رقابت برای تسلط بر زیرساخت‌های نظم جهانی انرژی است؛ نظامی که در صورت عدم مدیریت هوشمندانه از سوی قدرت مسلط، ممکن است به‌سوی چندقطبی‌گرایی و تزلزل سوق پیدا کند.